



## Kuzey İrlanda Barış Sürecinde İş Dünyasının Rolü

## **Önsöz**

Silahlı çatışmaların ekonomi üzerindeki negatif etkisi ve barış, güvenlik ve ekonomik gelişme arasındaki pozitif ve doğrudan ilişki çatışma çözümü alanının artan oranda ilgi duyduğu konulardan biri haline geldi. Alanda artan farkındalıkla beraber iş dünyasının ve özel sektörün demokrasi inşasındaki rolünü konu eden çalışmaların sayısı da bu gelişmeye bağlı olarak sevindirici biçimde artış göstermekte. Okumakta olduğunuz bu rapor da konuya, Kuzey İrlanda örneği özelinde ve ülkedeki iş dünyasının barışın ekonomik getirilerini dile getirmede, çatışmanın barış ile çözülmesi için lobi faaliyeti yürütmede ve barışın ekonomik boyutunu ele alan siyasi tartışmaları güçlendirmede oynadığı role ve çalışmalara odaklanmaktadır. Raporda, Kuzey İrlanda iş dünyasının kullandığı ve barışın sağlanmasına katkı sunan metod, yaklaşım ve etkileşim yöntemleri ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Ülkede barış anlaşmasının sağlanmasının ardından, anlaşma sonrası süreçte yabancı yatırımın barışın getirdiği ekonomik kazanımların yaygınlaştırılmasında ve bu sayede barışı teşvik etmede oynadığı pozitif rol de ayrıca ele alınmaktadır. Kuzey İrlanda deneyimi, barışın sağlanmasına yönelik kolektif kurumsal eylemler repertuarı bakımından, dünyanın farklı yerlerinde çatışmalardan etkilenen diğer ülkeler için ufuk açıcı bir uygulama veya uyarlama örneği olmayı sürdürmektedir. DPI, bu raporun hazırlanmasındaki katkılardan ötürü Vahid Aliyev'e teşekkür eder.

**Kerim Yıldız**

**İcra Kurulu Başkanı**

**Demokratik Gelişim Enstitüsü**

**Ağustos 2017**

## **Giriş**

Barışı destekleyerek ülkenin ekonomisini kalkındırmak amacıyla özel sektörün çatışmalara müdahale etmesine pek çok örnek verilebilir. Bazı durumlarda ise özel sektör mevcut ekonomik durumdan fayda sağlamakta olup değişim için herhangi bir çaba göstermeyebilir. Özel sektörün barış sürecine olumlu bir etkisi olduğu ülkeler arasında Kuzey İrlanda'yı sayabiliriz. Bu makale temel olarak Kuzey İrlanda'nın özel sektörünün barış müzakerelerine ve nihai barış anlaşmasının uygulanmasına destek olarak oynadığı olumlu role odaklanmaktadır.

Kuzey İrlanda tarihinin çoğunda Birlikçiler ve Cumhuriyetçiler arasında çatışmalar olmuştur; çatışmanın Sorunlar Dönemi adı verilen en kötü kısmı, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşanmıştır. Bu makale Sorunlar Dönemi esnasındaki istikrarsızlığın doğrudan ve dolaylı ekonomik etkilerini ele alacak, sonrasında ise özel sektörün olumlu rolünü ve Kuzey İrlanda'daki başarıyla sonuçlanan barış müzakerelerine katkısını anlatacaktır. Anlaşma sonrasındaki görece istikrarın ekonomik getirileri ve yabancı yatırımların barışı sağlamak ve sürdürmekteki rolü de ele alınacaktır. Özel sektörün Kuzey İrlanda barış sürecindeki başarısına katkıda bulunan en önemli unsurlar sonuç bölümünde tanımlanacaktır.

## **Çatışmanın Ekonomik Etkileri**

Çatışmaların etkileri savaş alanındaki ölümlerin çok ötesindedir. Bu etkiler arasında mecburi göç ve uzun vadeli mülteci problemleri sayılabilir. Silahlı çatışma, insani etkilerin yanısıra, bir ülkenin ekonomisini altyapının yok edilmesi, ekonomik eylemlerin durması sebebiyle gelir kaybı, işsizlik, belirsizlik, sermayenin kaçıışı ve artan işletme maliyetleri gibi unsurlar aracılığıyla etkileyebilir. Silahlı çatışmaların ekonomik etkilerini ölçmek her zaman zor bir görev olmuştur: doğrudan etkilerin yanısıra, şiddet bittiğinde bile işlemeye devam eden bir dizi dolaylı etki de mevcuttur.

## **Kuzey İrlanda'daki Çatışmanın Tarihi**

Gruplar arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin varlığı, genelde çatışmanın altında yatan sebeptir. İrlanda'nın 1921'de bölünmesinin ardından Kuzey İrlanda'daki Katolik azınlık kendilerini ezilen bir azınlık olarak görmüş, Protestanlar ise ülkeye siyasi açıdan hükmedip daha geniş kapsamlı vatandaşlık haklarına sahip olmuştur. "Milliyetçiler" veya "Cumhuriyetçiler" olarak da bilinen Katolikler bağımsız İrlanda Cumhuriyeti'ne katılarak

Birleşik Krallık'tan bağımsız olmak isterken “Birlikçiler” veya “Kraliyetçiler” olarak da bilinen Protestanlar Birleşik Krallık içinde kalmak istemişlerdir. İki grup arasındaki eşitsizliklerin ele alınmaması ölümcül sonuçları olan bir çatışma başlattı. Sorunlar Dönemi olarak da bilinen şiddet olayları 1960’ların sonu ile 1990’ların sonu arasında 30 yıl sürdü, aralarında sivillerin, paramiliterlerin, güvenlik güçlerinin ve askerlerin de olduğu 3600’den fazla insanın canına mal oldu.<sup>1</sup> Hayırlı Cuma Anlaşması olarak da bilinen 1998 Belfast Anlaşması sonuçlanana dek bütün siyasi çözüm bulma çabaları başarısız oldu.<sup>2</sup>

### **Sorunlar Dönemi’nde Ülkenin Ekonomik Durumu**

Sorunlar Dönemi boyunca Kuzey İrlanda’nın ekonomisi şiddet, siyasi istikrarsızlık ve bunların sonucu olarak büyüyen küresel pazarda rekabet edememe faktörlerinden oldukça etkilendi. Bu durum 20. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey İrlanda’nın ekonomik gerilemesine yol açtı. Gerileme aynı zamanda kısmen 1970’lerdeki petrol krizleri ile de açıklanabilir, bu krizler ham petrol fiyatlarında büyük artış gördü ve enflasyon oranlarını arttırdı. İşsizlik artıyordu, 1971’de Katolik erkek nüfusunun % 17.7’si işsizdi, bu Protestanlar arasındaki oranın neredeyse üç katıydı.<sup>3</sup> Birleşik Krallık’ın yıllık katkıları ve desteği olmasa Kuzey İrlanda’daki yaşam standardı Meksika veya Arjantin’e yakın olurdu.<sup>4</sup> Ülkenin ekonomisi ancak ateşkes ve barış anlaşmaları sonrasında toparlanabildi.

### **Kuzey İrlanda’daki özel sektör ve barış inşası süreci**

#### **Neden karışmalı? İşletmelere doğrudan ve dolaylı maliyet**

Yakın zamana kadar işletmelerin çatışma çözümündeki rolüne dair görece az miktarda araştırma yapılmıştır, özellikle de altyapı, tüketici ürünleri, bankacılık, seyahat ve turizm gibi farklı sektörlerin çatışmayı önlemekte, yaratmakta, arttırmakta veya çözmekte oynayabileceği potansiyel rolün spesifik örneklerle ele alındığı çalışmalar pek yoktur.

---

<sup>1</sup> Democratic Progress Institute (DPI), *The Good Friday Agreement – An Overview*, (DPI, Londra, Temmuz 2013), 13

<sup>2</sup> Anlaşmanın tam metnine buradan erişebilirsiniz: <https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>; Anlaşma hakkında daha çok bilgi edinmek için DPI’in yayını: *The Good Friday Agreement*, (DPI, Londra, Temmuz 2013)

<sup>3</sup> Rose, Charles R., (1971), *Governing Without Consensus: An Irish Perspective in Economics*, (London: Faber and Faber), 567. Alıntılındığı kaynak: ‘Economics in Peace-making: Lessons from Northern Ireland’, *The Portland Trust*, (2007), 7

<sup>4</sup> Rowthorn, Bob ve Wayne, Naomi, (1988), *Northern Ireland: the political economy of conflict*, (London: Polity Press), 90. Alıntılındığı kaynak: Hancock, Landon, (1998), ‘Northern Ireland: Troubles Brewing’, 2-3 Conflict and Politics in Northern Ireland – CAIN (1998), at (last accessed August 2017) <<http://cain.ulst.ac.uk/othelem/landon.htm>>.

Çatışmanın ekonomiye olumsuz etkisi, özel sektörün barış sürecine katılımındaki temel motivasyon ve yönlendirici unsur olarak görülmektedir.

Çatışmanın işletmelere masrafı doğrudan veya dolaylı olabilir. Doğrudan masraflar arasında güvenlik, fırsatlar, personel masrafları ve maddi kayıplar vardır. İnsani, toplumsal, ekonomik, siyasi ve çevresel sermayenin yıkımı çatışmanın dolaylı toplumsal maliyetleri arasındadır. Bu tür sermayeler özel sektörün kalkınması için önemlidir ve yok edilmeleri hem yerli hem yabancı yatırımları olumsuz etkiler. Kimileri çatışmanın dolaylı maliyetlerinin özel sektörü doğrudan etkilemediğini savunmaktadır. Fakat çatışmayla başa çıkmaya ayrılan devlet bütçesinin örneğin özel sektöre destek için kullanılabileceği unutulmamalıdır. Askeri harcamaları azaltmanın kaynakları nasıl diğer sektörlerdeki yatırımlara yöneltip barışı destekleyeceğine dair halen az miktarda çalışma mevcuttur.<sup>5</sup>

1990'ların başında, Kuzey İrlanda'daki süregiden şiddetli çatışmanın ülkenin zayıf ekonomik performansına sebep olduğu Kuzey İrlanda iş dünyasının çeşitli üyeleri tarafından iyice anlaşıldı. Hırsızlık, bombalı saldırılar ve suikastler gibi güvenlik sorunları ile hasar görmüş altyapı, ülkenin özel sektörünün doğrudan maliyetleri arasındaydı. Ek olarak, Kuzey İrlanda'nın dünya tarafından çatışma bölgesi olarak görülmesi yatırımlardaki ve turizmdeki düşüşün başlıca sebebiydi.<sup>6</sup> Sorunlar dönemi aynı zamanda 60.000'den fazla insanın yerinden olmasına sebep oldu<sup>7</sup>; bunların arasında Kuzey İrlanda'nın en genç zihinleri de vardı, ülke ekonomisinin geleceği olacakken ülke dışına gitmeye başladılar. İngiltere'nin ekonomik desteğinin sonsuza kadar yeterli olamayacağını Kuzey İrlanda iş dünyasında farkına varılması, özel sektörü harekete geçiren başlıca faktörlerden biriydi. Eskiden Kuzey İrlanda'nın 'fakir akrabası' olarak bilinen komşu İrlanda Cumhuriyeti'nin iyi durumdaki ekonomisi de katalizör etkisi gösterdi<sup>8</sup>. Özel sektör artık bir kenarda durup çatışmanın sebeplerini, maliyetlerini ve sonuçlarını göz ardı edemezdi.

---

<sup>5</sup> The Prince of Wales Business Leaders Forum (PWBLF) [now International Business Leaders Forum], International Alert, Council on Economic Priorities (CEP), The Business of Peace: The Private Sector as a Partner in Conflict Prevention and Resolution, (PWBLF, International Alert, CEP, London, 2000), 20-25

<sup>6</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking: Lessons from Cyprus, Northern Ireland, South Africa and the South Caucasus, (The Portland Trust, London, March 2013), 23

<sup>7</sup> According to Andrew Griffith, CEO of EuropaGrid, the country had a refugee problem which is not often discussed. See the 'Border Regions' in the forthcoming Comparative Study Visit transcript, (DPI, London, August 2017)

<sup>8</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 23

## Angajman süreci

Gerek siyasi partiler gerekse halk açısından, toplumun tavrını değiştirmekte çatışmanın maliyetleriyle barışın faydaları arasında bağlantı kurmak kullanışlı olabilir. 1994'te Britanya Endüstrisi Konfederasyonu (CBI) "Barış – Yeni ve Çetrefilli bir Dönem" adında bir yayın çıkardı. Sonraları "barış temettüsü makalesi" olarak da tanınan bu dönüm noktası yayın, barış sağlanması durumunda Kuzey İrlanda'nın sahip olacağı ekonomik faydaları ortaya koyan argümanlar sunuyordu. İş dünyasında çok etkili olan argümanlardan biri, ülkenin olumsuz uluslararası imajını düzeltince yabancı yatırımların önünün açılacağıydı. Medya "barış temettüsü"nü yaygın olarak kullanarak hem ülkede hem dünyada barışı destekledi. Kuzey İrlanda hükümeti makalenin ne kadar çok ilgi çektiğini farkettiler ve bu yaklaşımı daha fazla desteklemenin yararlı olacağını anladı. Bu olayları takiben 1994'te Belfast'ta yatırım konulu bir toplantı yapıldı.<sup>9</sup>

1994 ateşkesi, CBI'nin "barış temettüsü" yayınının ardındaki mantığın Pratik olduğunu gösterdi ve ülkenin ekonomisi hızla düzeldi. Turizm sektörü kaydadeğer biçimde, %20 arttı, yıl içinde Kuzey İrlanda'yı 1.55 milyon turist ziyaret etti; işsizlik oranı hızla %11.4'e düştü, bu son 14 yılın en düşük oranıydı; en önemlisi, 30 milyon GBP'den daha fazla bir bedelde yeni yabancı yatırımlar açıklandı.<sup>10</sup>

1996'da, "barış temettüsü" makalesinin yayınlanmasından yaklaşık 2 yıl sonra barış müzakereleri akamete uğradı, ve özel sektörün rolü ön plana çıktı. CBI altı diğer önde gelen işletme ve ticaret organizasyonu ile bir araya gelerek Yedili Grubu (GoS veya G7) oluşturdu.<sup>11</sup> Ana hedefleri barış mesajını yaymaktı, bu mesaja göre Kuzey İrlanda'nın "barışçıl bir gelecek ve refah, veya dünyanın en ıslah olmaz ve sorunlu yerlerinden biri olarak tanınmak" arasında yapacağı bir tercih vardı.<sup>12</sup> Bu mesajı taban hareketleri ve sivil toplum kampanyalarıyla irtibat kurmak suretiyle halkla paylaştılar. Aynı zamanda 'sosyal sorumluluk' konusuna vurgu yaparak işletmelerin de katılım göstermelerini istediler. G7, 'Kuzey İrlanda ekonomik

<sup>9</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 23-24

<sup>10</sup> The Portland Trust, Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland, (The Portland Trust, London, May 2007), 19

<sup>11</sup> Diğer altı organizasyon: Oteller Birliği, Yöneticiler Enstitüsü, Kuzey İrlanda Ticaret ve Sanayi Odası, Kuzey İrlanda'yı Kalkındırma Projesi, Kuzey İrlanda Ekonomik Konseyi ve İrlanda Sendika Birliği Kuzey İrlanda Komitesi

<sup>12</sup> Gündüz, Canan ve Tripathi, Salil, (2008), 'A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation', Centre for Humanitarian Dialogue, 20-21

çıkartlarının kolektif sesi' olarak resmedildi ve kaydadeğer bir otorite kazanarak, bu etkisini Kuzey İrlanda halkına barış mesajını yayarak kullandı.<sup>13</sup>

### **İşletmelerin rolü ve eylemleri: Siyasi aracı olarak Yedili Grup**

Barışın ekonomik olarak da mantıklı olduğunu savunan önemli "barış temettüsü makalesi"ni ortaya koyan bir düşünce kuruluşu olarak hareket etmenin yanısıra, G7 farklı yollar kullanarak barış için faaliyetlerine devam etti; bunların içinde medya demeçleri de yer alıyordu. G7 basın açıklamaları yapmak suretiyle siyasetçilerin üzerinde barışı sağlama baskısı kurdu. Buna ek olarak G7 iş insanlarına mektuplar dağıtıp bunları kendi çalışanları arasında yaymalarını isteyerek birey bazında da lobicilik faaliyeti yaptı.<sup>14</sup>

Ekim 1996'da G7 Belfast'ta barış görüşmelerine katılan dokuz siyasi partinin temsilcileriyle bir toplantı yaparak barışın ekonomik gerekçelerini onlara sundu. Grup bir kez daha ekonomik kalkınma ve refahın önemini vurgulayarak barış sağlandığında elde edilecek olası faydaları sıraladı ve siyasi partilerin barış için çaba göstermelerini istedi. Perakende satış, yatırım ve ticaretin artacağını, güvenlik maliyetlerinin azalacağını vurguladılar; bir yandan da barış görüşmelerinin akamete uğraması durumunda çok kötü sonuçlarının olacağını söylediler. Bu noktada belirtmelidir ki G7, siyasi iş birliği ve tarafsızlık ilkeleri uyarınca her zaman birebir değil kolektif toplantılar yapmıştır.<sup>15</sup>

Sonraki iki yıl boyunca G7 beş toplantı daha yaptı. Her toplantının ardından halkı bilgilendirmek için bir medya farkındalık kampanyası düzenlendi.<sup>16</sup> İşletmeler için siyasetçileri ve halkı barış argümanlarına ikna etmek çok önemliydi. Nisan 1998'de bir dönüm noktası olan ve o zamandan beridir barış sürecini yönlendiregelen Hayırlı Cuma Anlaşması açıklandı. Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan bir ay sonra referandum yapıldı. G7 tarafsız kaldı ve 'evet' kampanyasına katılmadı. Fakat Grup sıklıkla 'evet' oyu vermenin ülkeye ekonomik refah getireceğini savundu.<sup>17</sup>

---

<sup>13</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 24

<sup>14</sup> PWBLF, International Alert, CEP, The Business of Peace, (PWBLF, International Alert, CEP, London, 2000). As cited in Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, The Role of Local Business in Peacebuilding, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13

<sup>15</sup> PWBLF, International Alert, CEP, The Business of Peace, 114

<sup>16</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 24

<sup>17</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 25

G7'nin barışı teşvik etmeye önemli katkılarından biri de işverenler için 'Bölünmüş bir Toplumda İş Yapmak' adında, çeşitliliğin yararlarını vurgulayan, hizipçilik karşıtı bir rehber yayınlamasıydı.<sup>18</sup>

Kuzey İrlanda iş dünyası geleneksel rolü olan finansal destek pozisyonunun yanısıra bir düşünce kuruluşu olarak da işlev göstermeye başladı; bunun yanısıra barış sağlama amacıyla siyasetçilere baskı uygulayan bir lobi grubu olarak da davrandı. Fakat belirtilmelidir ki Kuzey İrlanda işletmeleri, sadece gerekli olduğunu, ve şirketlerine refahı geri getirecek barış görüşmelerini ilerletebileceklerini düşündükleri durumlarda eyleme geçtiler. Kuzey İrlanda örneğinde işletmelerin başarılı olma sebeplerinden biri, İngiltere'deki ana siyasi partiler arasında çatışmayı siyasi bir araç olarak kullanmamak için yazısız bir anlaşmaya varılmış olmasıydı.<sup>19</sup>

### **Barışın faydaları: doğrudan yabancı yatırımlarda artış**

"Kolombiya halkına 'bakın Belfast'ta ne oldu, yatırımlar nasıl da geliyor, Belfast'ın geçirdiği dönüşüme bakın – barışı sağlarsak aynısını biz de yapabiliriz' diyorum". Bunlar, Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'un 2016'da Kuzey İrlanda başkentini ziyareti esnasında söylediği sözler. "...Harika bir iş çıkarıyorsunuz. Devam ettiğini biliyorum, hala, ama bize ilham veriyorsunuz", diye ekledi.<sup>20</sup>

G7 barışı teşvik etmeye devam etti ve Haziran 1998'de Grup önde gelen iş insanlarından oluşan bir delegasyonun Kuzey İrlanda ziyaretini organize etti. Bu, ülke ve dünyanın geri kalanı arasındaki iş ilişkilerine olanak tanımak için yapılmıştı.<sup>21</sup>

Kuzey İrlanda barış sürecinde ABD'nin rolü de gözardı edilmemelidir. "İnanılanlardan biri de ABD'nin üçüncü taraf olarak katılımı olmaksızın hiçbir şeyin başarılamayacağıydı. Bize göre ABD'nin katılımı bir etki yapabilirdi."<sup>22</sup> 1993'ten itibaren ABD diğer dış gözlemci ve arabulucuların yanısıra özel bir görevi yerine getirerek Kuzey İrlanda'yı barışçıl bir çözüme

<sup>18</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 25

<sup>19</sup> Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, The Role of Local Business in Peacebuilding, (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, Berlin, February 2005), 13

<sup>20</sup> 'Colombian premier 'inspired' by Northern Ireland's peace process, Belfast Telegraph, 3 Kasım, 2016, buradan erişilebilir: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/colombian-premier-inspired-by-northern-irelands-peace-process-35185399.html>

<sup>21</sup> The Portland Trust, The Role of Business in Peacemaking, 28

<sup>22</sup> Niall O'Dowd röportajından, (2007), *The Portland Trust, Economics in Peacemaking* 28.



doğru yönlendirdi. Ekonomik fayda vaatleri doğrudan yabancı yatırım (DYY) için verilen destekle birlikte süreç esnasındaki en etkili ikna aletleriydi.<sup>23</sup>

ABD başkanı Bill Clinton ve yönetimi, ekonomik kalkınmayı Kuzey İrlanda barış sürecini destekleyen siyasi inisiyatiflerin ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu.<sup>24</sup> 1993'te bile Kuzey İrlanda'daki ABD yatırımları tüm DYY'ların neredeyse %30'unu oluşturuyordu.<sup>25</sup> 1994'te ilk ateşkesin açıklanmasından hemen sonra Clinton yönetimi Kuzey İrlanda'nın barış sürecini özel yatırımları teşvik edecek ve ikili ticareti arttıracak bir ekonomik kalkınma paketiyle desteklemenin yollarını aramaya başladı.<sup>26</sup>

1994-2000 döneminde ABD şirketleri Kuzey İrlanda'da yaklaşık 1.5 milyar USD'lik yatırım yaptı. Fonlamadaki bu artış ülkedeki tüm istihdamın yaklaşık % 10'una tekabül ediyordu.<sup>27</sup> 2002-2003 mali yılı boyunca 123.43 milyon GBP değerinde doğrudan yatırım ABD'den gelmeye devam etti. 2005'de Belfast, Citigroup tarafından IT merkezlerinden birine ev sahipliği yapması için seçildi; beş yıllık bir süreçte 100 milyon USD'lik bir yatırım ve 375 yeni iş vaadediliyordu. Kuzey İrlanda Yatırımları, iç yatırımı teşvik eden bir hükümet kuruluşu, yaklaşık 12.6 milyon USD'lik bir destek sağladı.<sup>28</sup>

Aynı zamanda belirtilmelidir ki yüksek eğitim seviyesi de Kuzey İrlanda vakasında önemli bir rol oynadı. Örneğin Nortel ve Fujitsu, Kuzey İrlanda'da teknik eğitim alan çok sayıda üniversite öğrencisine iş sundular ve neden daha önce yatırım yapmadıkları sorulduğunda *Sorunlar Dönemi'*ni gerekçe olarak gösterdiler.<sup>29</sup>

Kuzey İrlanda vakasında yabancı yatırımların gördüğü siyasi destek de gözardı edilmemelidir. Kuzey İrlanda'daki özel sektör 1998 anlaşmasından sonra bile yatırımları çekebilmek için siyasi desteğe ihtiyaç duymaya devam etti.

---

<sup>23</sup> The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 28

<sup>24</sup> Wilson, Andrew J. (2003) 'Doing the Business: Aspects of the Clinton Administration's Economic Support for the Northern Ireland Peace Process, 1994-2000', *Journal of Conflict Studies*, Vol 23 (No 1)

<sup>25</sup> The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30

<sup>26</sup> Wilson, Andrew J., (Spring 2003) 'Doing the Business: Aspects of the Clinton Administration's Economic Support for the Northern Ireland Peace Process, 1994-2000', *Journal of Conflict Studies*, Vol 23 (No 1)

<sup>27</sup> The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23

<sup>28</sup> The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 30

<sup>29</sup> The Portland Trust, *Economics in Peacemaking*, 23-24

## Sonuç

Kuzey İrlanda'nın iş dünyası ülkede barışı sağlamakta çok önemli bir rol oynadı. Siyasetçilerin barış sürecine angaje olabilmesi için istikrarlı bir platform sundu. Kuzey İrlanda'da özel sektörün barış sürecine katılımının başarılı olma sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- G7 siyaset-dışı bir aktör olarak görüldü; birebir toplantılardan ziyade tüm siyasi partilerle aynı anda toplantı yapması Grubun siyasi tarafsızlık imajını korumasına ve ülke içinde ve dışındaki kesimlerde kredi kazanmasına yardımcı oldu;
- Bir blok olarak hareket ederek, bir sesle konuşarak ve aynı siyaset-dışı mesajı yayarak G7, Kuzey İrlanda'nın kolektif hareket etme becerisine sahip olduğunu gösterdi.
- Güç mücadelesi veren rakip siyasi partiler arasında köprüler kuran Kuzey İrlanda özel sektörü, düşünce kuruluşu ve lobi grubu görevlerinde de bulunarak geleneksel finansal rolünü aştı;
- G7'nin şiddetin maliyetini ve barışın faydalarını ele alan "barış temettüsü makalesi" halkı geniş çapta ikna eden güçlü bir etkileyici olarak görüldü;
- Grup etkisini kullandı ve sadece katılımının barış görüşmelerini ileri götüreceği durumlarda harekete geçti.

Günümüzde Kuzey İrlanda vakası, kolektif kurumsal eylemlerin en başarılı örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. Kuzey İrlanda iş dünyasının barışı nasıl teşvik ettiğinden öğrenilen dersler başka çatışma çözümü örneklerine de uygulanabilir veya uyarlanabilir. Güvenlik harcamalarını azaltıp diğer sektörlerde yatırıma çevirmenin nasıl sağlanabileceğine dair daha kapsamlı araştırmalar yapılması için büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır; örneğin eğitim yatırımlarının arttırılması şiddeti sonlandırmaya yardımcı olup ekonomik büyümeyi destekleyebilir. İşletmeler tek başlarına barışı inşa edemezler, fakat barış sürecindeki diğer unsurları tamamlayıp etkilerini çoğaltabilirler; işletmeler aynı zamanda barış sonrasındaki ekonomik büyümeyi ve istikrarı sağlamakta elzemdirler.